

TÜRK
MİLLİYETÇİLİĞİNİN
DOĞUŞU

Türk Yurdu Dergisi (1911-1931)

Dr. Ümmet ERKAN

AKADEMİSYEN
KİTABEVİ

AKADEMİSYEN
KITABEVİ

© Copyright 2018

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanhğı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-258-194-0

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Kitap Adı

Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu Türk
Yurdu Dergisi (1911-1931)

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yazar

Dr. Ümmet ERKAN

Yayıncı Sertifika No: 25465

Baskı ve Cilt

Sonçağ Matbaacılık ANKARA/2018

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

*Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com*

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Bu kitapta Türk milliyetçiliğinin doğuşu, Türk milliyetçiliğinin en güçlü yayın organı Türk Yurdu dergisi üzerinden analiz edilmeye çalışılmıştır. Son derece zor koşullarda, bir ölüm kalım savaşı sonunda kendi devletini kuran Türk milleti, sayısız engelleri aşmıştır. Altı asırlık bir imparatorluk Batı finans kapitalizmi altında esir edilmiş, toprakları bir bir yağmalanmıştır. Kendi ülkesinde yokluk yaşayan, sermayesi komprador bir burjuvazi elinde olan Türk milleti yeniden dirilmeyi başarmıştır.

Türk milliyetçiliğinin doğuşu dönemin siyasi, iktisadi, kültürel ve sosyolojik koşulları bağlamında incelenmeye çalışılmıştır. Osmanlı Devleti'nin ağır bir buhran içinde kaldığı 19. yüzyıldan Cumhuriyetin kuruluşuna kadar olan dönem ele alınmış ve Türk milliyetçiliğini doğuran sosyolojik koşullar çözümlenmeye çalışılmıştır. Dönemin en önemli tanığı olan Türk Yurdu dergisi üzerinden de çeşitli tartışma ve polemikler, farklı görüşler analiz edilmiştir. Türk Yurdu dergisi dışında Türk milli kimliğinin inşasına katkı sağlayan Genç Kalemler, Türk Derneği Dergisi, Halka Doğru gibi dergiler ve dönemin bazı gazete ve yayınları da izlenmiştir. Dergi yazarlarının II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet sonrası söylemlerinde meydana gelen değişimler ve derginin farklı temayülleri de gösterilmeye çalışılmıştır.

Bu araştırma Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde bir doktora tezi olarak hazırlanmıştı. Daha sonra yapılan bazı ekleme/çıkarmalarla kitap halini aldı. Bu çalışma danışman hocam, eşsiz bir yol gösterici ve çalışkanlığı ile bana ilham kaynağı olan çok değerli insan, Sayın Prof. Dr. Firdevs GÜMÜŞOĞLU olmasaydı kesinlikle tamamlanamazdı. Kendisine en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca benim için “bilge” bir hoca, eşsiz bir insan, yeni kuşaklar için bir yol gösterici olan sayın hocam Prof. Dr. Korkut TUNA'ya en derin saygılarımı ve minnettarlığımı sunmayı bir borç olarak görüyorum. Bütün bunlara ilave olarak çalışma sürecinde bana katlanan, tatil günlerinde çalışmama sabır gösteren aileme de bana destekleri için minnettarım. Ayrıca bu kitabı yakın zamanda yitirdiğimiz çok kıymetli babam Muharrem ERKAN'a ithaf ediyorum. Bize verdiğin her şey için minnettarım. Nur içinde yat.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	3
GİRİŞ	1
Çalışmanın Amacı	5
Çalışmanın Kapsam ve Sınırlılıkları	6
Çalışmada Kullanılan Yöntem	8
1. MİLLİYETÇİLİK İÇİN BİR TEORİK ÇERÇEVE	11
1.1. Milliyetçilik Tartışmaları	12
1.2. Bir İnşa Olarak Millet	19
1.3. Batı'da Ulus Devlet ve Milliyetçiliğin Gelişimi	27
1.4. Batı Dışı Topumlarda Milliyetçilik	38
2. TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN TARİHSEL ARKA PLANI	47
2.1. Kültürel Farkındalık Dönemi	48
2.2. Milli Örgütlenme Dönemi	56
2.2.1. Türk Derneği	57
2.2.2. Genç Kalemler Dergisi	62
2.2.3. Türk Ocağı	66
2.2.4. Halka Doğru	89
2.3. Milli Devlet ve Kültürel Homojenleşme Dönemi	95
3. TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN BİR KÖŞE TAŞI: TÜRK YURDU DERGİSİ	101
3.1. Türk Yurdu Dergisinin İncelemesi	101
3.1.1. Derginin Çıkış Amacı	102
3.1.2. Derginin Yazarları	109
3.1.3. Derginin Yayın Politikası	130
3.1.4. Derginin Konu Başlıkları	136
3.2. Türk Yurdu Dergisinde Milliyetçilik ve Temel Kavramlar	139
3.2.1. Millet, Milliyetçilik ve Ulus Devlet	141
3.2.2. Dış Türkler ve Pantürkizm	156

3.2.3. Millet İnşa Sürecinde Dil ve Edebiyat	168
3.2.4. Milli Tarih Yazımı	190
3.2.5. Milli Kimlik ve Din	202
3.2.6. Eğitim Politikaları	217
3.2.7. Milli İktisat	234
4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	259
EKLER	263
Ek-1:Türk Yurdu Dergisinde (1911-1918) Makale Yazarları Tablosu	263
Ek-2: Türk Yurdu Dergisinde (1911-1918) Makalelerin Konulara Göre Dağılımı	264
Ek-3: Türk Yurdu Dergisi Fotoğrafları	265
Ek-4: Türk Derneği Beyannamesi	272
KAYNAKÇA	275

GİRİŞ

Bu kitapta Türk milliyetçiliğinin doğuşunu hazırlayan sosyolojik ve entelektüel koşullar, farklı fikir hareketleri ve tartışmaların analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bunun için de Türk milliyetçiliğinin en köklü yayın organı olan Türk Yurdu dergisi inceleme konusu yapılmıştır. Türk Yurdu dergisi 30 Kasım 1911’de Türk Yurdu Cemiyeti’nin yayın organı olarak çıkmaya başlamıştır. Cemiyetin kurucuları; Mehmet Emin, Müftüoğlu Ahmet Hikmet, Ağaoğlu Ahmet, Hüseyinzâde Ali, Doktor Akil Muhtar ve Akçuraoğlu Yusuf’tur. Cemiyet, çocuklara yardım için bir öğrenci pansiyonu kurulması konusunu öncelikli olarak ele almıştır. Cemiyetin kapanması ile cemiyet üyeleri Türk Ocağı çatısı altında toplanmıştır.¹ Türk Ocağı ile Türk Yurdu dergisi aynı idealler etrafında birleşmiş ve kenetlenmiştir.

Türk Yurdu dergisi 1918 yılına kadar geçen yedi yıllık sürede 14 cilt, 161 sayı çıkmıştır. “Türklüğün faidesine çalışır. On beş günde bir çıkar.” başlığı ile yayın hayatına başlamıştır. Yayın ilkeleri incelendiğinde siyasi kamplaşmalardan, güncel politik tartışmalardan uzak kalarak Türklüğün her alanda yükselmesinin amaçlandığı görülmektedir.² Dergide Osmanlı Türkleri dışındaki Türk dünyası ile ilgili haber, alıntı makale ve gelişmeler yer almış, Türkler arasında ortak bir duyarlılık geliştirilmeye çalışılmıştır. Dergide her zaman sade bir Türkçe kullanılmıştır.

Türk Yurdu Cemiyeti’nin bir dergi çıkarma düşüncesini derginin kurucularından Mehmet Emin dile getirmiş fakat kendisi Erzurum Valiliği’ne tayin olunca derginin mesul müdürlüğüne Akçuraoğlu Yusuf getirilmiştir. Balkan Savaşları’nda gönüllü olarak cepheye giden Akçuraoğlu Yusuf’un yerine bu görevi Mehmet Emin üstlenmiştir. Balkan Savaşları bitince (1913) Akçuraoğlu tekrar görevine geri dönmüştür. Ekim 1917 yılında Akçuraoğlu Yusuf, “Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti” tarafından Rusya’da Türk savaş esirlerinin durumunu takip etmek için İsveç ve Danimarka’ya görevlendirilince³ derginin mesul müdürlüğünü bu kez Celal Sahir yapmıştır. Derginin yayın hayatına başlamasında gerekli maddi desteği Orenburg’lu zengin bir Tatar ailesi olan Hasanoflar sağlamıştır.⁴ Mahmut Bay Hasanof on bin altın ruble bağışla derginin finansman sorununu çözmüştür.

¹ Tarık Zafer Tunaya (1998) **Türkiye’de Siyasal Partiler I**, 2. Baskı, İstanbul:Hürriyet Vakfı Yayınları, s. 46.

² Yusuf Akçura (2008) **Türkçülüğün Tarihi**, 3. Baskı, İstanbul:Kaynak Yayınları, İstanbul, s. 168.

³ François Georjeon (1986) **Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri Yusuf Akçura (1876-1935)**, Çev. Alev Er, İstanbul:Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s. 122.

⁴ M. F. Togay (1944) **Yusuf Akçura, Hayatı ve Eserleri**, İstanbul:Hüsniyatı Basımevi, s. 61.

Türk Yurdu dergisi yazarları incelendiğinde çok zengin bir kadro göze çarpmaktadır. Farklı siyasi eğilimlerden pek çok kişi dergiye şiir, deneme, makale, haber, seyahat vb. katkıda bulunmuştur. Ahmet Mithat, Akçuraoğlu Yusuf, Ethem Nejat, Ahmet Agayef, Sadri Maksudi, Halit Ziya, Abdullah Cevdet, Rıza Tevfik, Nâfi Atuf, Parvus, İvan Manulef, Ahmet Zeki Velidi, Yakup Kadri, Reşit Galip, Burhan Asaf, Afet İnan, Selim Sırrı, Mimar Kemalettin, Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Halide Edip vb. bunlardan sadece bazılarıdır. Derginin çıkmasında ilham kaynağı Kırımlı İsmail Gaspıralı'dır. Gaspıralı'nın Rusya Türklerinin ilerlemesi için başlattığı reformlar dergi yazarları için yol gösterici olmuştur. Köklü bir eğitim reformu yapılmadan milli uyanışın sağlanamayacağını düşünen Gaspıralı, geliştirdiği "usûl-ü savtiye" (method fonetique) yöntemiyle kısa sürede okuma yazma öğrenmeyi olanaklı hale getirmiştir. Batılı yöntemleri ve yenilikleri kullanmaktan çekinmeyen Gaspıralı, İslam dini ile uyumlu bir modernleşme gerçekleştirmeyi denemiş ve Rusya Müslümanlarının milli uyanışına öncülük etmiştir.

1918 yılından sonra Türk Ocağı üzerinde başlayan baskılar derginin çıkmasını da olanaksız hale getirmiştir. Anadolu'daki Kurtuluş hareketine katılan dergi yazarları Ankara'ya gitmiştir. Milli Kurtuluş Savaşı kazanıldıktan sonra Türk Ocağı, 1923 yılında yeniden açılmıştır. Türk Yurdu dergisi ise 1924 yılında yeniden yayın hayatına başlamıştır. Derginin kapağında "Türk Ocakları Merkez Heyeti Tarafından Neşrolunur." ibaresi yer almıştır. Fiyatı 15 kuruş, yayın yeri "Ankara Taş Han"dır. Dergi 80 sayfa olarak çıkmaya başlamıştır.⁵ Derginin idare heyeti başkanı ise Nihat Bey'dir. 1926'dan 1927'ye kadar Cemil Behçet, 1927'den 1929'a kadar Enver Kamil, 1929-31 yılları arasında ise Ferit Celal'dir. Bu dönemde dergi 12 cilt 72 sayı yayınlanmıştır.

Türk Ocağı ve Türk Yurdu dergisi bu dönemde Türkiye Cumhuriyeti devrimlerinin toplumda kök salması için çaba göstermiştir. Türk Ocağı'nın Cumhuriyet Halk Partisi'nin kültür şubesi olduğu 1927 yılındaki kurultayda tüzüğe girmiş, Ocak üyeleri Anadolu'nun kültürel bütünleşmesi, modernleşmesi için çalışmıştır. Halka yönelik açılan kurslarla toplumun kültürel seviyesinin yükseltilmesi, sağlık hizmetlerinin yaygınlaşmasına çalışılmış, Türkçeye ait folklorik malzemeler toplanmış, milli iktisat politikası desteklenmiştir. "Gerici ve bölücü" akımlarla mücadele edilmiştir. Türk Ocağı 1931 yılında dönemin olağanüstü koşulları nedeniyle diğer dernekler gibi kapatılmış, bir yıl sonra onun yerine Cumhuriyet Halk Partisi'ne bağlı Halkevleri kurulmuştur.

⁵ Anonim, **Türk Yurdu**, Teşrinisani 1340 (Kasım 1924), s. 1.

Türk Yurdu dergisi Türk milletinin her alanda yükselmesini amaçlamıştır. Türk dilinin geliştirilmesi, Türk tarihinin yeniden yazılması, Türklerin iktisadi sahada mücadelesinin güçlendirilmesi, kadınların da erkeklerle eşit bir biçimde sosyal hayatta yer edinmesi, Türk milletinin sağlık sorunlarıyla mücadele edilmesi ve Türk sanatı, mimarisine ait eski eserlerin korunması gibi alanlarda çaba göstermiştir. Türk dünyası arasında kültürel bir yakınlaşma ve duygudaşlık ruhunu artırmayı hedeflemiştir.

Türk milliyetçiliğinin doğuşu ve Türk Yurdu dergisinin inceleme konusu yapıldığı bu kitap üç bölüm olarak planlanmıştır. Birinci bölümde milliyetçiliğin kuramsal temelleri incelenmeye çalışılmıştır. Milliyetçiliğin farklı tanımları, milliyetçiliğe farklı yaklaşımlar öncelikli olarak ele alınmış ve Batı Avrupa’da başlayan toplumsal, siyasal, iktisadi dönüşümlerle birlikte millet inşa süreci analiz edilmiştir. Batı dışı toplumlarda millet inşasının nasıl gerçekleştiği ile ilgili yakın bölgemizden bazı örnekler üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde Türk milliyetçiliğinin tarihsel arka planını ele alınmıştır. Bu bölüm Akçura, Georgeon, Hroch gibi farklı aydınların kavramsallaştırmalarından yola çıkılarak üç başlık altında sınıflandırılmıştır. Birincisi 19. yüzyılda özellikle oryantalist bir merak ve araştırma arzusuyla başlayan Türklüğe yönelik kültürel ilgi dönemidir. Bu sürece “Kültürel Farkındalık Dönemi” adı verilmiştir. İkinci dönem II. Meşrutiyet (1908) sonrası dönemi kapsayan ve Cumhuriyetin kurulmasına kadar süren “Türklüğün Örgütlenme Dönemi”dir. Bu dönemde Türkçü örgütlenmeler ve yayınlar konu edinilmiştir. Türk Derneği, Türk Yurdu Cemiyeti, Türk Ocağı, Genç Kalemler, Halka Doğru, Türk Gücü, Türk Sözü, Köycülük Derneği vb. inceleme konusu yapılan cemiyetler ve yayın organlarıdır. Cumhuriyet sonrası dönem ise “Milli Devlet Dönemi” olarak sınıflandırılmıştır.

Üçüncü bölümde kitabın asıl temasını oluşturan Türk Yurdu dergisinin analizi yapılmıştır. Bu bölüm iki alt bölüme ayrılmıştır. İlk alt bölümde derginin künyesi, yazar kadrosu, derginin yayın politikası ve konu başlıkları incelenmiştir. İkinci alt bölümde ise belirlenmiş başlıklar çerçevesinde tematik bir söylem analizi yapılmıştır. Bu konu başlıkları; millet, milliyetçilik ve ulus devlet, dış Türkler ve Pantürkizm, millet inşa sürecinde dil ve edebiyat, milli tarih yazımı, milli kimlik ve din, eğitim politikaları, milli iktisattır. Bu kavramlar incelenirken öncelikle dönemin toplumsal, iktisadi, politik, sosyolojik koşulları kısaca değerlendirilmiş ve ardından dergideki görüşler analiz edilmiştir. Böylelikle dergideki temel tezlerin, tartışmaların hangi koşullarda doğduğu göstermeye çalışılmıştır.

Türk milliyetçiliği oryantalistlerin Türk dili, tarihi ve kültürü üzerine yaptığı çalışmalarla başlamıştır. Türklüğe yönelik kültürel ilgi, Türk milliyetçiliğinin

kültürel temellerini atmıştır. Türklerin eski ve büyük bir millet olduğu tezini güçlendirmiştir. Bu dönemde Osmanlı gazete ve dergilerinde Türk dili ve tarihi ile ilgili eserler yayımlanmaya başlamıştır. 1908 sonrası başlayan dönemde ise Türk milliyetçiliği örgütlenme dönemine girmiştir. Milliyetçi örgütlenmelere en büyük destek Rusya Türklerinden gelmiştir. Rusya'nın Kazan, Kırım, Simbir, Orenburg gibi kentlerinde iktisadi bir gelişme gösteren Türk burjuvazisi, Panslavizm ve bölgedeki nüfuzunu kaybetme tehlikesine karşı Pantürkist bir ideolojinin taşıyıcısı olmuştur. Bu düşünceleri Rus okullarında okuyan yeni bir Türk aydın kuşağı taşımıştır. Bu kuşak sonraki yıllarda Türk Yurdu dergisinin de çıkmasına büyük bir destek vermiştir.

Türk milliyetçiliği, Türklerin sosyal, iktisadi, siyasal, kültürel gelişmesini amaçlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu dağılırken diğer milletler gibi kendi milli devletini kurmak dışında bir çare olmadığı görülmüş, kendi milli devletini kurmayı amaçlamıştır. Bu yeni Türk devleti öncelikle eşraf, küçük ticaret burjuvazisi, askeri ve bürokratik seçkinlerin desteğini almıştır. Kısa sürede önemli atımlar yapılmış, Anadolu'da salgın hastalıklar kontrol altına alınmış, demiryolları ve karayolları ağı kurulmuş, büyük bir eğitim hamlesi başlatılmıştır. Türkçeyi Arapça ve Farsça etkisinden kurtarmak için Türk Dil Tetkik Cemiyeti, Türk tarihini milli çerçevede yeniden yazmak içinse Türk Tarih Tetkik Cemiyeti kurulmuştur. Dilde Öztürkçe çalışmaları ile Türkçede unutulmuş kelimeler Arapça ve Farsça yerine kullanılmasına çalışılmıştır. Milli tarih yazımı ise Türklerin en eski köklerine giderek, Anadolu'nun en eski uygarlıklarıyla bağlantılı olarak yeniden yazılmıştır. Türklerin "barbar" olduğuna yönelik Batılı önyargılar kırılmaya çalışılmıştır.

Türk Yurdu dergisi üzerine beş adet tez çalışması yapılmıştır. Bunların başında Hüseyin Tuncer'in çalışması gelir.⁶ Tuncer, dergide yer alan edebi içeriği konu edinmiştir. Araştırmasında edebiyat, dil bilgisi, edebiyat tarihi, tenkit, güzel sanatlar gibi başlıklar kullanarak derginin edebi yönden incelemesini yapmıştır. Nazmi Özçelik⁷ 1911-1918 yılları arasında Türk Yurdu dergisindeki ortaya konulan görüşleri incelemiştir. Mehmet Özden⁸ ise Türk Yurdu dergisini II. Meşrutiyet dönemi dergi yayıncılığı ve siyasal süreci çerçevesinde ele almış ve derginin bu sancılı dönemde büyük bir fark yarattığını belirtmiştir. Türk milliyetçiliğinin anlaşılmasında derginin zengin bir malzeme sunduğunu belirtmiş-

⁶ Hüseyin TUNCER (1990) *Türk Yurdu Üzerine Bir İnceleme (1911-1931)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

⁷ Nazmi ÖZÇELİK (1987) "Birinci Yayın Döneminde (1911-1918) Türk Yurdu Mecmuasında Ortaya Koyduğu Görüşleri", Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

⁸ Mehmet ÖZDEN (1994) "Türk Yurdu Dergisi ve İkinci Meşrutiyet Devri Türkçülük Akımı", Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

tir.⁹ Aybike Yürdün¹⁰, 1928-1931 yılları arasındaki dil üzerine yazılan makaleleri içerik analizi yöntemi ile incelemiştir. Canan Gülpınar¹¹ ise Türk Yurdu dergisinin Rusya'daki Türkçülükle ilişkisini incelemiştir. Bu tezlerde ağırlıklı boyut Türk Yurdu dergisinin edebi boyutu, tarihsel süreci ve siyasal etkileri olmuştur. Hüseyin Tuncer, Türk Yurdu dergisinin 1911-2001 yılları arasındaki 90 yıllık bibliyografyasını çıkarmıştır.¹² Dergiyi toplam yedi seri olarak sınıflandırmıştır.

Türk Yurdu dergisine dolaylı olarak değinen Türk Ocakları üzerine hazırlanmış Fusun Üstel¹³ ve Yusuf Sarıнай'ın¹⁴ araştırmaları dönemi ve derginin hamiliğini üstlenmiş olan Türk Ocağı'nı tanımada önemli referanslardır. Firdevs Gümüšoğlu'nun Türk Yurdu'nun kapanmasından sonra Cumhuriyet Halk Partisi'ne bağlı Halkevlerinin yayın organı olarak çıkmaya başlayan Ülkü dergisi üzerine yaptığı çalışmada da Türk Yurdu dergisini incelenmiş ve derginin Türkiye'nin aydın birikimine zemin oluşturduğunu tartışmıştır. Bu çalışma alanında yapılmış ilk çalışmadır.¹⁵

Çalışmanın Amacı

Milliyetçilik, son iki asra damgasını vurmuştur. Etkisini kaybedeceği, zamanla zayıflayacağı düşünülen milliyetçilik, her kriz zamanında yeniden güçlenmiştir.¹⁶ Barış zamanında ise silinmemiş sadece görünür olmamıştır. Bugün de Balkanlar, Ortadoğu, Kafkaslar vb. halen milliyetçiliğin canlı çatışma sahalarıdır. Toplum, siyaseti, iktisadı, dış politikayı bu kadar derinden etkileyen bir olguya siyaset bilimciler kadar toplumbilimcilerin de ilgi duyması kaçınılmazdır. Ülke-mizde de 30 yılı aşan bir süredir etnik çatışmaların yaşandığı düşünülürse elbette milliyetçiliğin, inceleme konusu yapılması toplumbilimin, toplumsal sorunlara yakın ilgisinin bir sonucu olarak yorumlanmalıdır.

⁹ Mehmet Özden, "Türk Yurdu Üzerine", **Türk Yurdu I**, Ed. Murat Şefkatli, XIII, XIV.

¹⁰ Aybike Yürdün (1994) "Yayın Tarihimizde Türk Yurdu Dergisi ve Derginin Dil Konulu Makalelerinin İçerik Analizi (1928-1931)", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Bölümü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

¹¹ Canan Gülpınar (1998) "Türk Yurdu Dergisine Göre Rusya'da Türkçülüğün Doğuşu ve Gelişmesi", Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

¹² Hüseyin Tuncer (2002) **Doksanıncı Yılında Türk Yurdu Bibliyografyası (1911-2001)**, Türk Yurdu Yayınları, Ankara.

¹³ Fusun Üstel, (1997) **İmparatorluktan Ulus Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları**, İletişim Yayınları, İstanbul.

¹⁴ Yusuf Sarıнай (1994) **Türk Milliyetçiliğinin Gelişimi ve Türk Ocakları**, Ötügen Yayınları, İstanbul.

¹⁵ Firdevs Gümüšoğlu (2005) **Ülkü Dergisi ve Kemalist Toplum**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul. Ayrıca Bkz. Firdevs Gümüšoğlu, (2009) "Türk Yurdu", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce**, Cilt 4, Milliyetçilik, İletişim Yayınları, İstanbul.

¹⁶ Ernest Gellner (1998) **Milliyetçiliğe Bakmak**, Çev. Simten Coşar, Saltuk Özertürk, Nalan Soyarik, İstanbul:İletişim Yayınları, s. 12.